

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

ТИНТИУЛЕ

Проектле жараулудула, кыйматлыгыла

«Единая Россия» политика партия былтыр аны башламчылыгы бла кыралган проектле жашауда кыалай бардырылганларыны эсеплерин чыгарганды.

«Жашаууну качествену (Саулуку саклау)» партия проектни чеклеринде Къабарты-Малкъарда халккы саулукуун игилендируу, медицина жумушларынын качествену кетюрюу, алау хар адам да чырмаусуз хайырланырча мадарла этиу жаны бла кырал ишле толтурулады. Мындан ары да регион программала кыалай тамамланганлары тинтилгенлей турлукду.

КъМР-де фельдшер-акушер пунктла, амбулаторияла, медицина арала ишленедиле, тап халгга келтириледиле. Паллиатив болушлукну системасы кыраллады, адамны жашаууна артыкда маганалы дарманлары баггалары контролда-

дыла, кадрланы юйретиу, усталыкларынын ёсдюрюу жумушла тамамланадыла. Лекциялары уа Пирогов атлы университетни онкологияны, гематологияны, лучевой терапияны кафедра-сыны специалистлери, Сабий гематологияны, онкологияны эм иммунологияны федерал илму-клиника арасыны специалистлери окуйдула.

«Наркотиклени эм психотроп затланы юслеринден» 2014 жылда 31 декабрьде чыгарылган 501-ФЗ номерли закон кыалай толтурулганы тинтиледи. Россейде контролда тутарг-ды, 2-чи эм 3-чю категориялы тизмеде болган наркотик дарманлары, психотроп затланы сатып алыргы республикагга 4,4 миллион сом керекди.

Алау саусузлагга берууну планына кёре, республикалы бюджетден былтырны биринчи жарымында 2,2 миллион сом баггасы дарман сатып алыннганды. Бююнюлукде

уа дарманлары квалганын сатып алыу мадарла толтуруладыла.

Къабарты-Малкъарда наркотик дарманлары 2-чи тизмесине кирген препаратлары саусузлагга терк болушлук берген станциялары юсю бла тапдырган система барды. Ол себепден узак болжалгга рецептле жазылмайдыла. Наркотик дарманлары эм психотроп затланы рецептте кёре юлешиу системагга кёчерге мурат барды. Бююнюлукде Саулуку саклау министрствону бойсунуунда болган 13 аптекада алау асырау-ну нызамы тохташдырылады, алауны барысыны да тийишли лицензиялары барды.

Андан сора да, аллай дарманлары элде амбулаториялада, фельдшер пунктлада сатыу бла байламлы вопрос да суюлюеди.

Владилен ПЕЧОНОВ.

ХАЛКЪ ФРОНТ

Кредитни амалы - бер да кыутул

Битеуроссей халк фронтну «Заёмщиклени праволары ючюн» проектни экспертлери Интернетде социальный сетледе эм форумлада россейлиле кредитлерин телемезге эркиндиле деген билдируу жайылганын ачык-лагандыла. Аны авторлары РФ-ни Уголовный кодексини «кырал саткычылык» деген статьясына таянадыла. Алай халк фронтну экспертлери, ол билдируулени терслигин белгилеп, аны авторлары халккы жангылтханларын чертендиле.

Сёз ючюн, письмода былай айтылады: «Мен банкдан кредит алгачма, алай ол заманда аны учредительлери тыш кыраллы компанияла болганларын, алауны баш офислери НАТО-ну кыауумуна кирген кыраллада орналганларын да билменге. Мен кредитни телерге угай демейме, алай ахчаны берсем а, РФ-ни Уголовный кодексини 275-чи статьясын бузама. Башхача айтханда, мен Россей Федерацияны кыоркыуусузлугуна кыажу турган тыш кыраллагга, тыш кыраллы компания-

лагга эм организациялагга неда алауны бёлюмлерине финанс болушлук этерге сыймейме».

Халк фронтну экспертлери право жаны бла бу шартла терс болганларын айтадыла. РФ-де битеу банка да россейли законлагга тийишлиликде кыралгандыла, алагга кёре ишлейдице. Тыш кыраллыла уа Россейде жаланда дочерний организацияла ачаргга эркиндиле, ала уа РФ-ни праволу актларына тийишлиликде кыралладыла.

Тыш кыраллы учредительле эмда алауны дочерний организациялары бир бирлерини борчлары ючюн жууаплы туююлдуце. Алай бла аладан кредит алган адам россейли юридический организацияны аллында борчу болады. Кысыха айтханда, РФ-ни кыоркыуусузлугуна кыажу турган организациялары финансла бла жалчытыргы сыймейме деген жалгын сылтаула гражданы кредитлерин телеуден эркин этмейдице.

«Заёмщиклени праволары ючюн» проектни экспертлери ахчаны телемей баш-

лаганлагга банка тазириле салыргга эркин болганларын эсгертедиле. Андан сора да, кредит бюргга белгиле этилип, адам кесини кредит историйсын бузаргга да боллукду. Ёнюкюно кеп заманын ичинде телеменги шартлары, коллектор компаниялагга белгиле этилип, борчу алауны юсю бла жыаргга эркинлик да барды. Банк ахчасын сюдно болушлугу бла алыргга да боллукду, алай ол кезиуде адам банкрот болганы тохташдырылады.

Жарсыугга, адамланы асламыны финанс жаны бла билимлери артык иги туююлду. Ол письмону Интернетде басмалагган лакъырда этген да болур, алай, сынау кёрюзтгенича, бизни адамларыбыз анга ийнанып, кредитлерин телемей, кеслерини башларын отха сугваргга боллукдула, - дегенди «Заёмщиклени праволары ючюн» проектни башчысы - Кырал Думаны Экономика политика жаны бла комитетини таматасыны орунбасары Виктор Климов.

ОНО-ни пресс-службасы.

Бирге ишлеу

Италиялы компанияны себеплиги бла

Алггаракда Италиялы «SIKOM Srl» компанияны бизни кыралда келечиси «Спецкомпрессор» организацияны топ-менеджерлери командировкаларыны кезиулеринде Къабарты-Малкъарда болгандыла, деп билдиредиле КъМР-ни Промышленность эм сатыу-алуу министрствосуну пресс-службасындан.

Къонаккъа «Кабалкнефтегаз» предприятияны иши бла шагъырейленгендиле, артыкда газ кыйган автоматика халда ишлеген компрессор станциягга (АГНК) уллу эс бургандыла. «Спец-

компрессорну» менеджменту бу оборудованигга бийик багга бергенди.

Къабарты-Малкъарда чыгарылган компрессор станциялагга, къонаккъаны оюмларына кёре, Россейден тышында СНГ-да да сурам боллукду. Кыралыбызда табийгат газны мотор отлукгга хайырланыргга деген программаны чеклеринде «Кабалкнефтегаз» бла «Спецкомпрессор» организациялары араларында сагъынылган станцияны чыгарып башларгга келишим этилгенди.

КЕНГЕШ

Бизнесменлени заявкларына терк кыарарыкыдыла

КъМР-ни Энергетика, тарифле эмда жашуу журтлагга надзор этиу жаны бла кырал комитетинде электрокюч бла жалчытыу организациялары келечилери да кыатышып кенгеш бардырылганды. Анда гитче эм орта бизнес бла кюрешгенлени ток сетлеге кышулуурча заявкларын терк эмда женгил халда жарашдыруу амалланы юсюндөн айтылганды, деп билдиргендиле ведомствону пресс-службасындан.

Жыйылыугга кыатышханла, бу жумуш кыалай тамамланганына кёре республиканы инвестицияла жаны бла болуу да алай болады, деп бирча белгилеген эдиле. Комитетни башчылары электрокюч бла жалчытыу организациялагга аны андан да женгил, ачык этерге, заявканы бергенлени ары-бери жюрютоуп турмазча амал табаргга чакыргандыла. Ызы бла шёндю бу иш кыалай бардырылганы толусунлай тинтилгенди, неллай бир

заявка берилгени, алагга кыалай бир заманны ичинде кыаралганы, келишимле, тарыгыула да суюлгендиле.

Тубешиуде айтылганына кёре, келле ток сетлеге кышулуурча документлени жарашдыруу эмда заявканы берууну, алгынча, кеслери организациялагга жюрюп алай тындырадыла. Сетевой компаниялары уа хар бирини да сайтларында аллай заявканы берирге эмда иш андан ары кыалай барганын кёрюрге боллукду.

Ахырында бизнесменлеге жангы амалланы юсюндөн толу хапар билдирирге кереклиси чертилгенди, бу ишни бардырыуда асламы ин-формация органла бла байланышкыла жюрюторге эмда Интернетни хайырланыргга кереклиси да эс бурулганды. Аны бла бирге МФЦ-лада да быллай заявканы алып башларча амал табаргга айтхандыла.

Бизни корр.

Дата

Уллу илмугъа жол гитчеликден башланады

**Сабийлени бла жаш тѳлюню чыгъармачылыкъларын
айнытхан арада «Сигма» илму биригиуню 25-жыллыгы
байрам халда белгиленгенди.**

«Сигманы» советини башчысы, профессор Башийланы Светлана бу илму биригиуде окъугъан школчуланы араларында кѳп алимле болгъанын чертгенди. Сабийлигинде илму-излем иш бла кюрешген не сферада ишлесе да, чыгъармачылыкъларындан кетмейди, ол ызыны кѳймайды.

КѳМКУ-ну проректору Барасбийланы Муслим жыйырма бешинчи юбилей конференциягъа кѳатышхан окъуучулагъа айланып, былай дегенди: «Конференцияда битеу барыгъызыны илму ишлеригизни жюри белгилемесе да, хар биригиз да хорлагъанланы санындасыз. Кюнден-кюннге айныгъаныгъыз, билимни жолунда атламли эттенигиз – ол да хорламды».

Кѳбарты-Малкъар эл мюлк университетни проректору Анзор Езаов

усталыкълары жол университетде угъай, гитчеликден окъуна башланганын чертгенди. Бу илму биригиу бла бизни республикада кѳп белгили адамланы атлары байламды. Сѳз ючюн, профессор Чеченланы Хусейинни башламчылыгы бла «Сигма» конференцияла бардырып тебргенди, профессор Башийланы Светлана уа аны айнууна уллу кѳйын салганды.

Сабийлени бла жаш тѳлюню чыгъармачылыкъларын айнытхан араны директору Клара Калмыкова башчылыкълары этген учреждениясына кючлю алимлени ишлерге чакъырганды. Аны хайырындан «Сигмагъа» жюриюгнелле, битеурросей конференциялада, олимпиадалада да хорлап, Москвада, Санкт-Петербургда вузлагъа киределе. Шѳндюгю дуняда жалаанда орта

Солдан онгга: Башийланы Светлана, Барасбийланы Муслим, Анзор Езаов.

«Мақсам» ансамбль.

школ программа бла чекленип къалыргъа жарамайды, къошакълары билим берген учреждениялагъа жюриюп, сабийни фахмусун айнытыргъа керекди. Жыйылыуда бери жюриюген жашла, къызла да сѳлешгендиле. Ала усталларына жорек ыразылыкъларын билдиргендиле.

Заман терк озуп барады: 1991 жылда «Сигманы» биринчи конференциясына кырккъ сабий кѳатышхан эди, аладан алтысы уа Обнинск шахарда битеурросей конкурса барып, призѳрла болуп къайтхан эдиле. Быйыл а жыйырма бешинчи конференцияда жюз алтыш жети иш тинтилликди. Илму иш бла

кюрешген жаш адамланы саны кѳбейе барады. Бу шарт ачык шагъатлайды: бизни ѳсюп келген тѳлюню сайлагъан усталыкъларында бийик жетишимлеге жетерге итинеди, билимни багъалайды.

Юбилейге аталгъан байрамда «Асса» сабий юглюню тепсеу ансамбль эм къобузчуланы «Мақсам» деген къауумлары усталыкъларын кѳрютгендиле. Жыйылгъанла алагъа къызыу къарсла бла тюбегендиле.

**БАЙСЫЛАНЫ Марзият.
Суратла авторнудула.**

Оноу

Врачла къытлыкълары кетерлик мадар

Медицина усталыкълары алып чыкълары урунуу жоллары кѳйрал учреждениялада башламасала, алагъа энчи иели клиникалада ишлерге эркинлик бериллик тѳююлдю деген норматив акт хазырлагъанды РФ-ни Саулукълары сакълары министерствосу, деп билдиреди Интерфакс.

Биз жарашдыргъан норматив актха кѳре, жаш врачла иели клиникалада ишлерден алгъа бир къауум заманны кѳйрал учрежденияда урунургъа керек боллукълары. Сѳз ючюн, Великобританияда диплом алгъандан сора жаш специалист кѳйралгъа беш жыл ишлейди.

Министр билдиргеннге кѳре, ол кезиу бизни врачлагъа да тамам боллукълары. Алай бла ведомство кѳйрал медицина сферада кадрла къытлыкълары кетерирге таукелди, дегенди Россейни саулукълары сакълары министри Вероника Скворцова.

Бизни корр.

АКЦИЯ

Кѳп жангы зат эшитгендиле, кѳргендиле

«Студент десант» деген битеурросей акцияны чеклеринде эмда Россейли студентлени кюню бла байламлы МВД-ны Элбрус районда бѳлюмюнде ишлегенле жамаут совет эмда ветеран совет бла бирге мындагы регион колледжни окъуучуларына экскурсия къурагъандыла. Юрист усталыкълары сайлагъанлагъа жер-жерли ич ишлерини органларыны ветеранларындан бири Байсолтанланы Сагид полиция бѳлюм къалай кѳралгъанын бла айныгъанын, анда эртте ишлеп кетгенлени, бюгюнлюкде къуллукълары этгенлени юслеринден да толу хапар айтханды.

Полицияны участка уполномоченныйлерини кесегини эмда акъылбалыкълары болмагъанланы ишлери жаны бла подразделенияны начальниги полицияны тамата лейтенанты Жолайланы Замир а халкъ дружиналагъа кирюню жорукълары бла шагъарей этгенди, аланы орамлада аманлыкълары къажары кюрешде, адамла кѳп жыйылып бардырылган тюрлю-тюрлю ишлени кезиулеринде низамны сакълары магъаналары айтып айтмазча уллу болгъанын ангылатханды.

Студентлеге дагыда дежурный бѳлюмюню, итлени юйретиучю службаны, уголовный розыскны эмда следствиени

юслеринден хапарлагъандыла, алада иш къалай баргъанын да кѳргюзгендиле. Андан сора да, къонакълагъа кеслерин ГИБДД-ны инспекторлары болуп сынаргъа да онг бергендиле. Ала «Чегет» контроль-пропуск пункта ДПС-ни инспекторлары къалай ишлегенлерине къарагъандыла, жолда жюриюню жорукъларына бузукълукълары этгенле бла ушакълары бардыргъандыла.

Ахырында бѳлюмюню жамаут советини келечиси Дуся Афаунова окъуучулары алгъышлагъанды, жетишимле

тежегенди эмда Ата журтну чынты кѳруулаучулары болур ючюн, колледжни бошагъанларындан сора Россейни МВД-сыны системасындагы вузлагъа кирирге керекди деп, насыихат этгенди. «Студент десантха» киргенле полициячыллагъа кѳп жангы зат билдирге онг бергенлери ючюн жорек ыразылыкъларын билдиргендиле эмда право сакълары органлагъа ишлерге бек сѳююп келликлерин айтхандыла.

Бизни корр.

25 ЯНВАРЬ - СТУДЕНТЛЕНИ КҮНЮ

Окьюулу болургъа, журтубузгъа хайыр келтирирге таукелдиле

Къаллайды шендюоголю жаш тѣлю, аланы биогоннго кюннге кѣз ксарамлары, тамблагъа ийнаныулары? Ол затланы юслеринден бу жол студентле кеслери айтырыкъдыла. Ала уа республикабызны, къыралыбызны вузларыны тюрлю-тюрлю факультетлерини биринчи курсларында окьюган жашла бла къызладыла.

САРДИЯНЛАНЫ Айна,
КъМКЪУ-ну Дизайн институтуну интерьер дизайн факультети:
- Бу институт ачылгъанлы эки жыл болады. Мен биринчи аны колледжине

тогузунчу классдан сора кирген эдим. Арта, окьюну жаратып, бу бѣлюмде билимими андан ары ѳсдюрем.

Не заманда да сурат ишлерге бек сюеме. Ол тылып келтиргенди мени бу вузгъа да. Нальчикде ююнчю номерли музыка школну да тауусханма. Сурат ишлеуден репетиторлагъа да кѣп жюригенме. Тогузунчу классдан, колледжден сора да.

Нек дегенде окьюгъа кире туруп, мында чыгъармачылыкдан да экза-

мен бериледи. Аны кезиунюнде уа эки билет алыргъа керек боласа. Биринде натюрморт бла, экинчисинде уа бир энчи тема бла байламлы ишле тышедиле. Эки суратны ишлеп кюйгъан а тынч тюрлюдю. Институтха кирир ююнчю, орус литератураны да берирге керек эди, аны КъМКЪУ-ну кесинде алгъандыла.

Окьюган къыйынды деп айталлык тюрлюме. Курсда тогуз къыз болабыз, бир бирге болушлукъ да этебиз. Узакъ элледен, бирси республикаладан келгенле да. Мында интерьерден сора да, ландшафт, графика дизайнлагъа, чач къыркыргъа, косметологияга юйретген факультетле бардыла.

Окьюууму бошасам, мекамланы дизайнлери бла ишлер умутлума. Бек сейир усталыкъды. Устазыбыз Вячеслав Ким юйретгенди да, компьютерде отоуну къаллай боллугъуну суратын ишлеп къояса. Сора заказны берген адам да аны юсюнден сагъыш этип къыйналлык тюрлюдю. Жаланда компьютерле эскиле болуп агъыйбыз. Кюллеринден келгенле кеслери саып алып да келтиредиле.

Алгъаракъда институтда КъМКЪУ-ну мекамнын тапландырыуа аталгъан конкурс болгъан эди да, анга да къатышханма. Алыкъа сынауум жетишген болмаз эди, алчы жерге чыгъалмагъанма. Алай мындан ары неге эс бурургъа тийишлисин а ангылагъанма.

ЖАБОЛАНЫ Алихан,
МГУ-ну культура политиканы эм гуманитар сферада управленианы бийик школу деген факультети:

- Юйорде юч жаш болабыз. Мен таматарларыма. Аны себепли къарындашларыма да айтама окьюну маганасыны юсюнден. Экзаменлеге хазырланыргъа кереклисин да. Алыкъа биринчи курсда, болсада тышына барып окюргъа сюйгенлеге абызырамагъыз, кесигизни билимгизге ийнансагъыз, хар не да тап боллукъду дерге сюеме.

Бизге лекцияланы Культура министерства, тюрлю-тюрлю музейледе, библиотекалада ишленгенле да бердиле. Бек сейирди алада олтургъан. Къаллай бир затны билесе, ангылайса.

Башха-башха миллетлени, халкъ-

тюрлю эди. Сабийлигимден бери аны кѣре, аныча адамлагъа болушурга, акъ халат киерге да сюйгенме.

Школну алтын майдалгъа бошагъанма. Экзаменледе къыйналгъанма деп айталлык тюрлюме. Мында, университетде, бизни бек иги окутадыла. Асламыбыз республикаладан, бирси жерледен келгенлебиз. Аланы ичинде бютонда кюрешесе билиминги ачыкъларгъа. Оборудование да бек игиди мында.

Алыкъа биринчи курсда да, усталыкъны къайсы бѣлюмон сайларгъа экилиме. Таматаракъ курсада специальностьдан дерслерибиз асламыракъ болгъан кезиунюне сакълайма. Алай а адамлагъа болушур ююнчю иги окюргъа кереклими билеме. Кѣпле бирси жерледе къалыргъа да сюе болурла, алай мен а кесибизде ишлерикме деп турама.

КУРДАНЛАНЫ Мадина,
Москвада Сеченов атлы къырал медицина университети:

- Анам врачды. Нальчикде жетинчи номерли поликлиникада ишлейди. Аны себепли усталыкъны сайлауум къыйын

ЭНЕЙЛАНЫ Жамал,
КъМКЪУ-ну медицина факультети:
- Нальчикни жетинчи номерли школун тауусханма. Аны бошай тургъанымда, бираз къыйнала эдим да, репетиторлагъа да жюригенме.

Биологиядан бла химиядан бергенме ЕГЭ-лени. Биринчи предметден заданияла асыры кѣп эдиле да, заманын жетимши къалыргъа боллукъса.

Бош заманым азды. Алай тренажерлагъа уа барычума. Окьюудан да солуйса, сора кесинги да тап халда тутаса.

Окьюуну юсюнден айтсам, хар не да жетишеди. Преподавательлибизни профессионал даражалары да бек игиди. Бу жаны бла биз бирси шахарлада окюгъанладан кембиз деп айталмайма.

Билим алыргъа сюйген къайда да амал табады. Врач болургъа сюйген адам ол усталыкъны кеси сайларгъа керекди. Таматалагъа айтырыгъым, хор-зор бла бу специальностьха ийгенден жукъ да чыгъарыкъ тюрлюдю.

Республикабызда, андан тышында билим алгъанлары да студентлени байрамлары бла алгъышлайма. Окьюубузну бошасакъ, барыбыз да анга кѣре иш табарбыз, журтубузгъа жарарбыз, деп ышанама.

МЫЗЫЛАНЫ Расул,
Санкт-Петербургда Темир жол аскерлени академиясы:

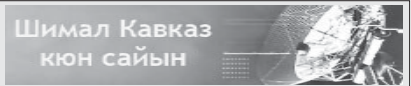
- Школда физиканы, математиканы бек сюйгенме. Аскер усталыкъны уа низамы ююнчю жаратама.

Алай айтханлыгъыма, ол хар сферада да керекди. Аны бла бирге жолоучулукъну да бек сюеме.

Бош заманым болгъанлай а, шахарны ариу жерлерине къараргъа чыгъычума. Нальчикге да бек тансыкъ болама. Узакъда бираз къыйынды, алай кюллеринги бошлап къояргъа жарамайды. Биз мында казармада турабыз, дерслерибиз а окьюуна састыда шахарда бардырыладыла.

МОКЪАЛАНЫ Зухура
хазырлагъанды.

Шимал Кавказ кюн сайын

Мал фермала сюерге - 72,5 МИЛЛИОН СОМ

Быйыл Ставрополь крайда сют чыгъаруучу бѣлюмюна айнытугъа 72,5 миллион сом бѣлюрге белгиленеди. Аны 12,5 миллион уа край бюджет берликди, деп билдиргендиле Ставропольни губернаторуну пресс-службасындан.

Крайны правительствосуну председатели биринчи орунбасары Николай Великдань билдиргенича, бѣлюннен ахчага тѣрт жангы сют-товар ферма ишлерге, сегизисин да жангыртыргъа белгиленеди.

Инспекторла уллайгъан водителни ѳлюмден къутхаргъандыла

ГИБДД-ни Ставропольни Георгиевск районунда управлениасында къуллукъ этгенле кече патруль эте тургъанлай, Нижнезольск поселкада жол жанында атылып тургъан автомобилни эслегендиле. «Аны эшиги ачылып, ачыкълары да юсюнде тура эдиле, ичинде уа киши да жокъ. Тѣгеринде аякъ ызла да кѣрюнмей эдиле. Терк окюна мадар этип, атылып тургъан автомобильни водители бу жерли 85-жыллыкъ киши болгъанын билгендиле», деп айтхандыла ведомствону пресс-службасында.

Аны кесин а машинадан 300 метр узакълыкъда тапхандыла. Ол къарда жатып тура эди. Асыры сууукъ болгъандан, ауузун окюна ачалмагъанды. Инспекторла, аны патруль автомобильге жетдирип, рация бла «скорыйни» чакыргъандыла.

Донда кѣп фатарлы мекамлагъа ремонт этиуню планы бегитилгенди

Ол ишлерге 2,4 миллиард сом чакълы бир бѣлюнорюкдю. Ростов областыны правительствосуну сайтында шартлагъа кѣре, ахчаны тынгылы ремонт этиуге себеплик этген регион фонд анга фатарланы иелеринден тышген взносладан берликди.

Планга тышген юйледе лифтеле алышынырыкъдыла, тыш къабыргъала сюртюлжюкдюле, подвала, газ, суу, жылыуы быргыла, ток ызла тап халга келтирилликдиле. Быйыл регионун 50 шахарында бла районунда 771 кѣп фатарлы юйге ремонт этерге белгиленеди. Программа толтурулса, областьта 74 минг адамны жашау болумлары игиленирикди.

Ана тилге къайгыра

Шимал Осетияны ара шахарыны оноучулары школлада осетин тилин окютууну игилендиргеге мурат этедиле. Аны ююнчю деп миллет билим берууну айнытууну «жол картасы» жарашдырыллыкъды, деп билдирдиле Владикавказны администрациясыны пресс-службасындан.

Осетин тилден дерсле берууну проблемалары Владикавказны мэри Махарбек Хадарцев бла администрацияны башчысы Борис Албегов бардырган кенгешде кѣтюрюлгендиле. Ала жаш тѣлю ана тили иги билмегенине тынгысыз болгъанларын чертгендиле, окюучула дерслеге сюйноп журюрча, аладан уллу зауукъдукъ да алырча этерге кереклисин айырып айтхандыла.

Къара къазычуладан бурунгуулы къылычланы бла балталаны сыйыргъандыла

ФСБ-ни Краснодар крайда управлениасындан билдиргенлерича, право низамны сакълаучула обаланы къазып айланычуладан 200-ден артыкъ археология хазна сыйыргъандыла. «Аланы араларында культура-тарых магъаналары болгъан, Доммакъ ѳмюрден башлап Орта ѳмюрлерге дери тюрлю-тюрлю кезиуледен къалгъан затла бардыла, ол санда бизни эрагъа дери 4-чю ѳмюрде ишленген къылычла, IX-XV ѳмюрден къалгъан балтала, доммакъдан бла ташдан омкакълыкъга кийилген затла.

Экспертле оюм этгенден, аланы асламысы Краснодар крайны бла Адыгяны жерлеринде болгъан эрттеги обаладан неда археология эсертмеледен алыннгандыла. Сыйырылгъан затла Фелицин атлы музейге берилгендиле.

ЭКОНОМИКА

Къайсы усталыкъла изленирикдиле быйыл?

Экспертле адамланы келлендиредиле: шендуюго кризис башланганда, росейлиени кьоркьутуп турганча аллай ишсизлик боллукъ туююлдо. Ол не, кюзден бери жангы вакансияла окъуна чыкъгандыла дейдиле. Бир-бир сфералада уа специалистле жетишмей да тебирегендиле. Алай бир къауум бёломледе «тапландыруу» мадарла этилгенлей турадыла: адамланы ишден кетермегенликге, аланы айлыкъ хакъларын неда ишчи кюнлерини санын азайтадыла, социал пакетни, бонусланы кетереди.

Производство: бишлакъ чыгъарырга тюшерикди

Былыр къырал импортну алышындыруу программаны бардырып башлагъанды. Ол себепден бизни предприятияла да кюч алып тебирегендиле. Алай аланы айнытыу жолларында тыйгычла чыкъгандыла. Кадрла жетишмегени ол санда энчи жерни алады. Быйыл да, экспертле айтханнга кёре, болум андан артыкъ иги боллукъ туююлдо.

Производстволу сферада ишчиле алгъын да жетишмечу эдиле. Шендую мында айнытыу башланганы бла ол къыплыкъ айтмазча аллай ачыкъ болганды, - дейди Татьяна Голубина, «Юнити» кадр агентстволу «Бизнес-ресурсла» бёломюно башчысы. - Бек къаты изленген инженерледиле, алай тийишли вуздада анга юйретген факультетлеге артыкъ уллу конкурс жокъду – жаш телю уруну жолларын аны бла байламлы этерге итинмейдиле. Энци орта билим бери система да жокъну орунундады. Техникуланы бла ПТУ-ланы орунуна келген колледжлени саны азды, кеслеринде да артыкъ иги билим берилмейди. Бу айтылган затла бары да бек уллу проблемадыла; шендую ишчиле алгъадагыладан билимлы да, хунерли да болурга керекдиле, кеслери да жангы техникада уста ишлей билерге.

Не сейир, былырны эм изленген вакансиясы бишлакъ этюу жаны бла техноло эди. Быллай продукцияга сурам бир нечча кереге ёсгени себепли предприятияланы ишлери да къзауатды. Алай сагъынылган специалистле уа жетиш-

Угъай, адам табылады, алай аланы арасында шендуюго техниканы (сёз ююн, ийнек саугъан) хайырлана билгенле уа не хазна болсунла...

Жангы затлагъа юйренирге итинген, шендуюго амалланы хайырланьырга сойген, ичгиге алданмагъан эллилеге кёп пред-

мейдиле. Ол себепден аллай адамланы иш хакълары да кёбейгенди. Кадр агентствода айтханларына кёре, бир предприятие быллай технологу башха областдан кесине 120 минг сом айлыкъ хакъ берирге дегенден сора алай чакъыралганды. Францияда неда Италияда сынаулары болган специалистлеге сурамны уа сормай окъуна къой...

Эл мюлк: къайдасыз ичмечу урунганла?

Аграр бёлумде да импортну алышындыруу башланганы бла кёп специалистле керек болгандыла. Къара ишчилени къой, предприятияланы башчылары болурга къолларындан келгенле окъуна жетишмейдиле. Адамланы не билимлери неда башхаланы ишлерине офисде угъай, жеринде – производствода - кёз-къулакъ болурча хунерликери, сынамлары жетмейди. Мюлклеге ийнек сауу билгенле, механизаторла да изленедиле.

Къырал компанияла: кесибизни программистлерибизни сакълайдыла

Власть органланы заказлары бла ишлеген корпорациялагъа бла организациялагъа, кадр агентстволу айтханнга кёре, кризис артыкъ жетмегенди. Алада асламысында техника профиле бла байламлы специалистлеге сурам ёсе барады. Сёз ююн, IT-бёлумде. Программаланы жарашдыра билгенле да ишсиз къоймадыла.

Къырал структуралада урунурга сойгенлени саны да кёбейгенди. Ол себепден быллай вакансияла ююн конкуренция кюч ала барады.

Сатыу-алыу: менеджерлени багъасы азайганды

Кризис башланган заманда компанияла (сёз ююн, сетевый тюкенле) «сатыучу» ишчилерини санын терк азайта эдиле. Шендую ара шахарда вакансияланы экиден бири ала бла байламлыды. Специалистлени оюмларына кёре, компанияла кризисни бек осал кезую озгъанды деп, энди тири къармашып, конкурентлени озарга керекди дейдиле. Ол себепден сатыу бла байламлы бёломлени кючлендиредиле. Алай башхала уа аны сылтаун мында кёредиле: къыйын кезую башланганда, фирмала иш хакълары уллу болгъанланы кетерип, шендую азыракъ ахчага ишлерге угъай демегенлени аладыла.

ОП КЕЗИУДЕ УА

Уллу предприятиялада урунганлагъа жэнгилерекди Экспертле башха бёломледе ишлегенлени тамлагъы кюнлерин быллай тергейдиле

●Автомашиналаны чыгъаруу промышленность бек тозурагъанды. Алай орамланы ишсизле толтурлукъдула деб айтмадыла специалистле. Бу бёлом айныган заманда уста кадрла жетишмей эдиле. Шендую ол жаны бла проблема жокъду.

Ол себепден заводла производстволу коллективни сакъларга кюрешедиле. Бек болса, «акъ жагъаланы» санын азайтадыла.

●Банк сферада бирле азайтадыла ишчилерин, бирле уа кёбейтедиле. Гитче эмда орта учреждениялада болум аз-маз осалыракъ болганы баямды.

●Фармацевтле, алгъадача, изленгенлей турадыла. Кризис болгъанлыкъга, аптекаланы ишлери осал туююлдо. Алай алага керекли специалистлени саны уа жетишмейди. Компанияла регионлада кеслерини келечилери болса да соедиле. Аланы изленгенде, медицина билимлери болгъанланы айырадыла.

●Саула алып айтханда, уллу предприятиялада ишлегенлени перспективалары башхаладан эсе игирекди дерге боллукъду. Бир да болмаса, хакъларына къошулмаса да, къоратыллыгына уа ушамайды.

Елена АРАКЕЛЯН.
«Комсомольская правда» газет.

АНАЛИТИКНИ СЁЗЮ

- Совет Союзда энчи билим бериу система къалай къуралып эди? Профтехучилище уллу предприятияла бла байламлы болгъанлары себепли заводла кеслерине керек кадрланы хазырлауга къатышып болгандыла. Выпускник окъууну бошганлай, олсагъат окъуна старкон артына сюевирча аллай билим бериле эди.

Шендую кёп предприятияны къолундан келлик туююлдо кесине колледж тутарга. Аны къой, аллай къоранчла этерге сойгенле да не хазна болсунла. Андан эсе правительстводан Тюркден ос кийимлени келтириуге чек салырга неда башха затла тилген жэнгилерекди. Алай болса, иги качество болмаган товарланы адам-

ла сойселе-соймеселе да аллыкъдыла, ишчилени квалификацияларына да артыкъ эс бурмазгъа боллукъду.

Быллай болумда, сёзсюз, кесибизде не тюрлю производстволу аягы юсуне салырга сюе эсек да, аны бла байламлы кадрланы хазырлау энчи къырал программала керекдиле. Ансыз импортну алышындыргъан продукцияны качество да иги боллукъ туююлдо. Шендую уа билим беруге къоранчла азайтыла барадыла, къыралны бюджетни анга шогъатлыкъ этеди...

Игорь НИКОЛАЕВ,
ФБК-ны стратегия тинтуле институтуна башчысы.

ТЮБЕШИУ

Дин къуллукъчуланы жууаплылыкъларыны юсюнден баргъанды сёз

Бахсан районну администрациясында муниципалитетни оноучуларыны эллени ийамлары бла тюбешиулер болганды. Анга тийрени башчысыны орунбасары Андзор Ахобеков, право низамны сакълаучу органла бла байламлыкъла жаны бла управлениени таматасы Мухамед Тохтамышев, районну прокуроруну болушлукъчусу Мырзоланы Алим, раисиймам Мухсин Кодзев къатышхандыла.

Жыйылыуда межгитлени праволу статусларын тохташдырууну проблемасына къаралганды. Андан сора да, жаш телюно арасында радикал ниетлени жайылыуларын тохтатынуу вопрослары сюзюлгендиле. Апрель айга дери районда битен межгитлеге да приватизация этерге кереклиси айтылганды. «Битен праволу документлени жарашдырырга юридический эм къурау болушлукъ этиллики», - деп сёз бергенди Андзор Ахобеков.

Ёсюн келген телюно юйретиуде, радикал ниетлени жайылыуларын тохтатыуда эллени ийамларыны магъаналарыны юсюнден да баргъанды сёз. «Дин къуллукъчулагъа ишлеринде бир тюрлю кемчилик ычхындырырга жарарыкъ туююлдо. Сиз жаш адамларыбызга юлгю, кенгешчи, болушлукъчу да болурга керексиз, - деп чертгенди Мырзоланы Алим. Экстремист аманлыкълагъа къатышырга неда башха къыраллагъа къачып, анда къауагъа къошулурга боллукъларына энчи эс бурулурга тийишлиди».

Ахырында раисиймам Мухсин Кодзев акъылбалыкъ болмаганлагъа неких этюу законлагъа келишмегенини, юйор къурау бла байламлы законланы сакъларга кереклисини юсюнден айтханды.

Арина КИЛЯРОВА,
Бахсан муниципал районну администрациясыны пресс-службасыны таматасы.

ЮБИЛЕЙ

«Мен жаланда жүрегими, ич дуниямы кьозгъагъан пьесала бла ишлейме»

Магомет, халкъыбызны дуня ангы алайды. Биринчиден, театрны неда жыр искусствону сайлагъан башын кечинди-ралмазлык сунабиз. Экинчиден а, сабийни узакъга жиберирге сыймейбиз, бютанда сен школну бошагъан кезиуну айтсакъ. Бу усталыкны сайлауунга юйдегиле кылай къарагъандыла?

«Къайсы бирибиз да таматарлыбыз сау-лукъда кесибизни сабий сунуп айланабыз. Аллаха шукур, бюгюн да бу сезим бла жашагъанмы. Къадарыма бек ыразыма аланы эндиге дери сау-саламат турганларына. Атабыз Кенделенде комбайнчы, тракторда ишлегенди. Анабыз а бизге, сабийлеге, төрт жаш бла бир кыыз болабыз, къарагъанды.

Хар заманда да ыразыбыз алагъа. Кеслерини уллу окуулары болмагъанлыкъга, бизге билим кереклисин ангылатханларына эми октурча себеплик этгенлерине. Аланы адамлыкларындан хар бирибиз бюгюн сыйген ишинде урунады. Бир къарындашым Махти эндокринологу, 37 жылында диссертациясын къоруулап, медицина илмуланы доктору болгъанды. Расулуны барыгъыз да билесиз. Шендю ол Москвадады, «Эльбрусидде» ишлейди. Сафар а узакълагъа баргъан автобусну жүрютююню сайлагъанды. Жангыз эгичибиз Фатимат «Дубкиде» больницада урунады.

Анабыз сыйдюмлю адам эди да, бюгюн да ариулугъу бузлмагъанча кёрюнеди манга. Мечиланы Кязимни назмуларыны кёбюсюн кёлден биледи, шендю окуна ажашдырмай окуйду.

Бизни усталык сайлауубузга ыразы болгъан болмаса, угъай, сен аны окума да, бери бар демегендиле. Кесими юсюнден айтсам, онунчу классда болгъан кезиунюмде театрыбыздан адамла келип, юч тамата классны да жыйып, Москвага окъурга иерге жашланы бла кызыланы сайлагъанларыны юсюнден билдирген эдиле. Кенделенден онеки сабий жазгъан эдик заявление сынамлдан ётерге.

Болсада мен театрны тошумда кёре

КъМР-ни Искусстволарыны сыйлы ишчиси, Къырал премиясыны лауреаты («Гошях бийче», 2000 жыл), Къулийланы Къайсын атлы Малкъар къырал драма театры баш режиссёру Атмырзаланы Мажитни жашы Магомет бу кюнледе кесини 60-жыллыкъ юбилейин белгилегенди. Ол алтмышла жууукъ пьесаны салгъанды. Беш китапны – «Ойнай-ойнай...», «Байчы», «Белый цветок», «Волшебная свирель», «Домовой» - авторду. Хапарладан къуралгъан китабы басмадан чыгарга хазырлана турады. Бир къауум жылдан бери СКГИИ-де дерсле береди. Бюгюн а ол редакциябызны кьонагъыды.

ма, малла да жокъ, алагъа къарарга да керекмейди... Бу не тюрюю жашауду да деп, кеси аллыма сагъышха къалып турганма.

Артистле бир айтадыла биреуню юсюнден: «Ол мени усталыгъымда неда чыгъармачылыгъымда атамча болгъанды», - деп. Ма тюз алай профессор, РФФСР-ни халкъ артисти Владимир Фёдорович Дудинни юсюнден дерге боллукъма. Аны суратын ишлетип, кабинетимде тутам. Ма алай уллу кыйыны барды аны менде.

Биринчи кере студия болуп, Москвада ГИТИС-ни окуу театрында Шекспирни «Ромео бла Джульеттасын» салгъан эдик (1977 ж.). Анда Ромеону ролюн ойнагъан эдим да, ол бюгюннге дери да чам атымча къалгъанды (кюледди).

Арта режиссёр усталыкны уа къалай алдың?

«Малкъар театрда бир тогуз жыл ишлеген болур эдим, теири. Рольларымы, усталыгъымы да жаратып турганма. Бир кезиуде уа, билемсиз, бир зат жет-

Тёппеланы Алим бла.

ненча спектакльни салып, аланы тенгледире тебиресенг, кесинги усталыгъынгы магнасын, борчун да ол заманда сезе башларыкъса».

Режиссёрлукъ – ол неди? Сен сахнада чыракны кылай жанганындан башлап, актёрну костюмуна, чачына-башына, не аш ашарына дери билирге керексе. Бек биринчи бу усталыкъда С.Ваннусу «Хан эсенг, хан бол» деген онунун салганма. Ол мени диплом ишим эди.

Бирин айтып, башхасын кьоярга болмайса. Ала санга ёз сабийлерингча алай багъалы кёрюнедиле. Лорканы «Иермасын», Гогольну «Ревизорун», Елмезланы Мурадинни «Гошях бийчесин», Тёппеланы Алимни «Учхан жулдузун», Къулийланы Элизатны «Жашуа - ёрлеудю!» эм кёп башхала да артистле бла бирге сыйноп ишлегенбиз.

«Учхан жулдузун» юсюнден энчирек айтсам, драматургия жаны бла ол учхаралай да кыалгъан болур, алай а халкъга быллай инсанларыбыз да бар эди демеглигибиз а уллу магнананы тутханды. Къалай бир адам сёлешип сейир этгенди Абайланы Солтанбекни фахмусуна, аны П.Чайковский бла бирге окугъанына.

Андан сора да, Къарачайны театрында да салама спектакльлени. Сёз ючюн, Мамучиланы Динаны «Акъбийче бла Рамазаны». Сау болсунла, бизни республика телевидениябызда «Гошях бийчени», «Иерманы» да кезиуден-кезиуге кёргозгенлей турадыла.

Режиссёрлукъдан сора да, жазычулукъ иш бла кюресенг. Аланы окъуй, малкъар тилни билгенин махтаугъа тийишлиди деп айталыкъбыз.

– Биз школда окугъан кезиуде орусча

сёлеширге уялгъан этиучо эдик. Шендюча тойюл эди. Китапларыма тил – ол Кенделен элни кесини энчи бир говоруду. Алгъын къартла да кёп эдиле. Аладан эшитгеними, билгеними да хайырланам. Биринчи китабымда жигитлерими атлары, сыфатлары да элими адамларыдыла. Режиссёрга окугъан кезиунюмде малкъар студиябызга ана тилибизден дерсле берип да турганма.

«Хар комедия – уллу трагедияды» - дегенди белгили жазыучу. Нек дегенде сахнада биринчи драма чыгарманы къуарча эсе жашаубуз, ол уллу жарсыуну шартыды деп ангылатханды кесини оюмун. Сен а не дерге боллукъса аны юсюнден?

– Ол келпе-кертиди. Билемсиз, адамла алай сунадыла, кый-кый, сахнада ойнагъанын неси барды, дейдиле. Бир постановканы салыр ючюн, кыаллай бир заман, къарыу кетгенин ангылагъанла аздыла. Сора мен былайда биркюнюк

Магомет «Ревизор» спектакльде Городничини ролюнда.

эдим, андан башха жукъну жаратмагъанма деп айталыкъ тойюлме. Сурат ишлерге бек сьоеме. Аны себепли сабийлигимде Курданланы Валерий бла эл башына чыгъып, аны эскизлерине да къарай, кесим да юйрене турганма. Ол а мени Ростовдагы художестволу училищеге хазырлай эди.

Энди кёресиз къадар башха жол бла элтгени. Заявление жазгъанланы ичинде турладан жаланда экеулен ётгенбиз. Ол заманда бир жерге 16 адам бар эди, битеуда жашла бла кызыладан а жыйырма бешеуленни сайларга керек эдиле. Ма алай бла киргенме ГИТИС-ге, актёр факультетте.

Жаланда оналты жыл бола эди манга ол кезиуде. Бахсандан ары бир жерге да чыкмагъан жашчыкъга сейир эди не да. Бютюнда, билемсиз, поездде баргъанында алай тюрюю эди. Эрттенкиде сагъат алтыда туруп, төгерегиме эс бура-

кюлюню юсюнден айтмайма, айхай да, сени соруунг да тойюлдо аны бла байламлы. Театрны магнанасы андады – ол халкъны, миллетни проблемаларын ачыкларга, кёргозторге керекди. Жюрегими, ич дуниямы кьозгъамагъан пьеса бла мен ишлемейме.

Къайсы комедияны ичинде да трагедия магна болады. Ол кыйынлыкъды, жаланда кюлюкю тойюлдо. Аны уа къараучугъа ангылата, жетдире билирге керекди. Мени кыйгыз этдирген затны, ол да сезерча алай ишлерге тийишлиди.

Китапларым да ма алай бла жаратылгъандыла. Сен бир сыфатны къурайса огъесе бир затны ма былай кёргозсем тюзюмдо дейсе, сора ол кезиуде кёп литератураны кьозгъарга, окугъа туюшеди. Ма алай бла кесинге эсгертиу халда жаза турганларынг китагла болуп да кыаладыла.

Театрны сейири неведи, билемсиз? Ары, сёз ючюн, бир оюннга къарарга ненча адам келеди. Ала алданыргъа сьоедиле, ийнандырыгъыз бизни ол айтхан, этген затыгъызга, дегенча. Сахнада ойнагъанла биледиле, спектакльни кезиунюмде зал шумсуз болгъан бир кезиучок болады - аланы, къараучулары, кылаулары, кёлери да - сенде. Ма ол аз чакъчык ючюн къурагъанды театр. Аны кёпле айтадыла, кыру мен угъай. Ол такъыйкыаланы зауукълугун сёз бла ангылатхан кыйынды, аны жаланда сезерге керекди.

Ушакъны МОКЪАЛАНЫ Зухура бардыргъанды.

Жапсарыпмазлык ачыу

Жанкѳоз гюлча чакъгъанды, эрттен жулдузча ёчюлгенди

Бу дуняда хар инсанни кесини жери, жазыуу, борчу барды. Жашайбыз, ишлейбиз, кѳуанабыз, жарсыйбыз, огъурлулукъга кѳуллукъ этерге кѳрешибиз. Солур хауабыз, ичер суубуз тауусулса, тебирейбиз узакъ жолгъа. Хар ким да кезиунюнде. Алай бирле асыры эрте кетип кѳаладыла. Жюреклеге сау болмазлыкъ жара сала. Заман оза баргъанлыкъга, ол а уллудан – уллу, ачидан-ачы бола.

Акъбаш таула кѳучагында орналган бийик тау элибиз Булунгуда тууп ёгген Макытланы Русланны бла Зухураны кѳызлары Аида да, булутладан чыкъган алтын кюн таякчыгы кибик, тѳгерек-башны жарыта, дунягъа келди. Жаз башында, кѳарны, бузну жырып ёгген, жанкѳоз гюлча, атананы жюреклерине кѳуанч салды, ахшы муратла туудурду. Сора, кѳк кѳарангысында учхан жулдуздукъ кибик, ачыкъ, тюрсионлю ыз кѳоюп, терк окъуна думп болуп кетди.

Ариу кѳызчыкъ эди Аида: кѳаракъаш, кѳарачач, тѳгерекбет. Ышарса уа – ай бла кюн колген сунар эдинг бетинде. Ойнай-кюле юйге кирсе, жарыкъ болур эди отуо, чачылыр эдиле жюрекледе кѳайгыла.

Ол сабийликден окъуна окъургъа бек сюе эди. «Билим излеген арымай-талмай кѳреширге керекди. Мен а школун бошасам, врач боллукъма. Саусулагъа багъарыкъма. Бир ау-

ругъаннга себеплик этсенг, андан уллу не насып», - дер эди. Юйде жумушну да анасындан алгъа чабып этгенди. Зухура ийнек сауаргъа тебиресе, кѳолундан челегин алып кетер эди. Аммасы Фатимат: «Сен доктор боллукъса, кѳолларынгы кѳара иш бла нек бузаса» - десе, анам кѳыйналса суймейме, дер эди.

Аида, ахшы муратларын толтура, шахаргъа келди. Медучилищеге кирди. Университетге бар дегенлеринде, алгъа бу окъуу бошайды, саусулагъа дарман салыргъа да юйренейим, андан сора барырма ары да, деген эди.

Фатиматны Нальчикде юйю барды. Анда туруп, окъуугъа жюриюйду. Эрттенликде эрте турады, юйю тазалайды, геллясына аш биширеди, аштады. Андан сора окъууна тебирейди. Ингирде уа кечге дери китапладан башын кѳюрмей окъуйду. Училищеге барган заман болмаса, юйден тышына окъуна чыкъмайды.

Январь айны 24-сю эди. Аида дерслерин эте турганлай, телефону зынгырайды. Ол анга тынгылап: «Амма, бусагъат кѳайтып келейим», - деп, телефонун да юйде кѳоюп, тышына чыгады. Эки сагъат озгъунчу уа, ачы хапар жетеди. Ногмов атлы орамда уллу юйлени кѳатында кѳызны ёлюп турганлай табадыла. Ол кюнню эсине тюшюрюп, кѳарт кѳатын Фати-

мат жюрексинип жиягъанын адам унутмас.

Андан бери жыл болду. Мѳлек кибик сабийге кимни зараны жетгени алыкъа белгисизди. Заман а барады. Алай ай суратлы, кюн сѳфатлы ариу сабийлери алларындан кетген атаны, ананы жюреклерин кѳаллай сѳз айтып жапсарыргъа билмейсе. Аллах сабырлыкъ, тѳзюмлюк берсин алагъа.

ОСМАНЛАНЫ Хыйса.

СУРАТДА: Макытланы Русланны кѳызы Аида.

ЖАШАУ ХАЛЛА

Юйюрню чачхан ышаннгысызлыкъ

Мѳлетхан эки жашын кеси ёсдорген эди, баш иеси кѳыйын ауруудан замансыз жашаудан кетгенден сора. Элде терек бахчасы бек игиледен бири, андан кѳп тирлик хазна адам да жыймагъанды. Алай жашла тогузунчу-онунчу класслада окъугъанларында аналары ауруду, эгечинден жукъган эди туберкулѳз. Созулган багъылыу юйю тозурадты, алай Мѳлетхан а иги болмады. Энтта да керек эдиле багъалы дарманла.

Тамата жашы Махти бир кюн хуржунун ахчадан толтуруп келди. «Ахчагъа карта ойнагъанбыз да, мен барысын да кѳытханма», - деди. Анасы: «Бусагъатдан элт да, кѳайсы сабийликни эсе да, кеслерине кѳайтар», - деди.

Алай экинчи кюн милиция келип, Махтини тутуп кетдиле. Ана, кѳуллукъчу жууукъларына чабып, аны юйюне жыйышдырды. Жаш карта ойнап кѳытмагъан эди бир зат да, тенгини юйюнде букъдурулган ахчаны урлап келген эди.

«Сен бизни юйюбюзде ёмюрде болмагъан ишни нек этдинг, жашым?» - деп

сорган эди Мѳлетхан.

«Бизге ахча керекди, сен да ауруп ёлсенг суймейме, - деди Махти.

Улутха берир ючюн, юйде малланы сатаргъа тюшген эди. Бу иш бошалгъанлай, тиширчу, юйюн сатып, башха элге кѳчю сабийлери бла. Заман терк озду. Жашла билим алдыла. Хамит-кичиси - Москвагъа кетди ишлерге. Махти уа анасын кѳрмей бир кюн да суймей эди жашаргъа.

Хамит: «Алыкъа анабызны саулугъу игиди. Экибиз да Москвада ишлейик, мамагъа бир зат болса уа, терк окъуна жетербиз», - деди анга. Алай ол унамады. Школда информатикадан устаз болуп ишлеп башлады. Юйдегили да болду. Рита иги кѳыз кѳрюне эди. Ол да шкода ишлей эди.

Бир кюн Мѳлетхан жашына: «Билемисе, сѳз сѳзю чыгъара барады ушакъда. Алай эсинде тут: онбиринчи классда ол ахчаны урлагъан хапарынгы Ритагъа айтма. Аман хапарны букъдурургъа керекди. Ол палахла туудурганлай турады. Иги хапарны ызындан а игилик келеди», - деди.

Алай Махти бир жол юй бийчесине анасына болушур умутлу ахча урлагъанын билдирди. Ары дери да Рита иш хакъын кесинде кѳоя эди, андан сора уа ахчасын букъдуруп окъуна башлады.

Мѳлетхан аны эслегенлей, кѳаралды, алай сѳз айтмады. Бир кюн а ол тюкеннге барырдан алгъа, кѳармалып башлагъанында, Махти мен иги ангыламай турама, сен бизден ахчамаж букъдурганмы этесе, деп сей ирсиндирди. «Да уручула, гудучула азымыдыла дуняда. Бир адамгъа ышанырча тѳюйюлду», - деди Рита.

Ол кюнден башлап юйге сууукълыкъ кирди. Юч-тѳрт айдан а тиширчу юйюне устаз кетди. Артха уа кѳайтмады. Жаш тапханан эшитгенде, кѳайын ана билмегенча этип кѳюйду. Бир ингирде Махтиге: «Жашы, тѳюйюшгенибиз – урушханыбыз болмагъанды, бар, Рита бла сѳлеш, жашауну бузма», - деди.

Ол: «Бир бирге ышануу, ийнаныу болмагъан жерде жашау да кѳуралмаз», - деп жууаплады. «Да, ол ышанмазча, элгенрича, сен не зат этгенсе? - деди Мѳлетхан. – Мен ол заманда кѳаты

ауругъан эдим да, асыры жарсыгъандан, урлагъан эдинг ахча. Манга болушур ючюн! Гюняхлыса деп айтталмайма. Артха кѳайтардыкъ калегине дери, бир адамны жиятмагъанбыз – улутмагъанбыз, нек кѳачады да сора бизден, нек жийиргенеди? Ол заманда мен ауруумдан ёлюп кѳалсам иги боллукъ эди, биллай хапар ызынгдан созулгъандан эсе», - деп, ахтынды Мѳлетхан.

Школда устазла Махти жанлыдыла. Акъылбалык болмагъан заманында этген иши ючюн адамны терслерге жарамайды, дедиле. Рита уа жолда-кѳолда эрин кѳрсе, анга кѳз –кѳаш кѳулакъ бермейди. Айырылганларындан сора алиментлеге сюдге берди.

Мѳлетхан: «Кѳайда абынырыгъынгы билмейсе да... кѳер, ол бизни келинни сюдлеге кирип айланнганын. Ансыз а биз сабийибизге кѳарарыкъ тѳюйюлбюзню?» - деп, сейир этди. Алай ол не кѳайын анасын, не Махтини жашыны кѳатына кѳоймайды. Кѳынгыр адамны неси да кѳынгыр болады.

БАЙСЫЛАНЫ Марзият.

Эсеппе

Хал тынчайырча тѳюйюлду

Жолда жюриюну кѳор-кѳуусулугъу жаны бла кѳырал инспекцияда болган кенгешде 2015 жылны эсеплери чыгъарылгъандыла, деп билдиргендиле бизге УГИБДД-ны пресс-службасындан.

Управленияны таматасы Юрий Бегилов, жыйылыну ача, кѳырал автоинспекцияны кѳуллукъчулары этген мадраланы хайырындан жоллада болумну игилендирирге, аварияланы, алада ёлгенлени санын азайтыргъа кѳолдан келгенин чертип айтханды. УГИБДД-ны башчысыны орунбасары Кѳулийланы Валерий келтирген шартлагъа кѳре уа, былтыр республиканы жолларында 716 авария болгъанды, алада 168 адам ёлгенди, 828 а ачыгъанды.

2014 жыл бла тенгледиргенде, бу тарихле азайтылгъандыла: аварияланы саны - 7,6 процентге, ёлгенлени саны - 9,7 процентге, ачыгъанлануу уа - 15,5 процентге. Андан сора да, жолда жюриюну жорукъларына бузукълыкъ этиу да азайгъанды, ол санда кесини жолундан тайгы, башха машиналары жолуна чыгыу да 35,9 процентге.

Машинаны эркинлиги болмай жюриютген водителлени саны да 30,8 процентге аз тюбегенди. Мардадан терк баргъанлары бла байламлы бузукълыкъла да 16,8 процентге аздыла. Жолда ачыгъан эм ёлген сабийле да аз болганлары кѳууандырырча шартды.

Республиканы автоинспекторлары «Кавказ» федерал жолда болумну тапландырыу ючюн да жууаплыдыла. Былтыр анда авариялада ёлгенлени санын эки кереге азайтыргъа кѳолдан келгенди.

Алай бу жетишимле бла бирге проблемала да бардыла. Докладчы айтханыча, районлада жоллада болум алыкъа осалды. Битеу республикада да орта эсеп бла аварияланы саны азайгъанлыкъга, алты районда уа ала кѳебейген этгендиле: Нальчикде, Зольск, Чегем, Май, Бахсан районада.

Алада автоинспекцияны бѳлюмлери таматалары да сѳлешгендиле кенгешде. Ала бийыл халны тапландырыу ючюн кѳырал жумушла толтурургъа мурат этгенлери билдиргендиле.

Жыйылыуа КѳМР-де ич ишле министрни орунбасары Казбек Татуев да кѳатышхан эди. Ол Кѳыраавтоинспекциягъа мындан ары да кѳыйын эм жууаплы ишни тамамларга тюшергенин эсертгенди. Жоллада болумну тапландырыу ючюн полицияны битеу службалары да биригип ишлерге кереклисин чертгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлагъанды.

Тергеу

Жюз жыл мындан алгъа байрамла кёп эдиле, солуу кюнле уа - аз

Орузламала бирге келишедиле

Сейир бирчалык: 1916 жылны бла 2016 жылны орузламалары бирге келишедиле. Ол дегениби, айны санлары ыйыкъланы бирча кюнлерине тошгендиле. Жаланда эски орузламада ыйык ыйык кюнден башланады. Анда патчахлы Россейни христиан жамауаты белгилеген байрамла кёргозюлюнюдоле. 1916 жылны орузламасында кызыл кюнле бусагъатдагындан эсе иги да кёпдоле («Шартла» деген бёлюмге къарагъыз). Аладан асламысы шыйыкланы кюнлеридиле («Сейирди» деген бёлюмге къарагъыз). Ол кезиуде уа хар кимге да солургъа эркинлик берилмегенди.

- Орузламада байрам кюнле жаланда кырал учрежденилагъа солуу болгъандыла, - деп ангылатады Алла Майорова. -

Жангы жыл байрамла бошалдыла, алай дауашла уа тохтамайдыла: керекмидиле бизге былай узун солуу кюнле? Жюз жыл мындан алгъа уа къалай болгъанды? 2016 жылны бла 1916 жылланы байрам орузламаларын тенгешдирге СГУ-ну Россейни тарыхыны бла археологиясыны кафедрасыны доценти Алла Майоровадан тилегенбиз.

Предприятияланы иелери ол затлагъа хазна эс бурмагъандыла. Сёз ючюн, къара ишчиле жаланда 23 апрельде Георгий Победоносцини кюнюнде бош эдиле. Халкъда анга малланы жакъчысы Егорийни кюню дегендиле. Аны себепли Россейни ара областларында ол эрттенликде кышдан сора тууарланы биринчи кере сюрюуге чыгъаргъандыла, адет-тёрелени толтургъандыла.

Пасхагъа - бир ыйык Бусагъатдача, Пасха тошген

дата 1916 жылда да тюрленгенлей тургъанды. Жюз жыл мындан алгъа ол ыйык апрельде тошгенди. Аны, жарлы, бай деп къарамай, жамауат барысы да белгилегенди. Биогюнню кюнледен башхалыгы - битеу пасха ыйык (1916 жылда ол 10-16 числагагъа тошгенди) ишчи болмагъанды.

- Даталары жылдан-жылгъа тюрлене тургъан байрамланы Пасха бла бир талайы байламлдыла. Сёз ючюн,

ышандырмагъанды, - деп ангылатады эксперт. - Пасха жетгерге бир ыйык кългъанда, дагъыда бир байрам болгъанды - Исса фыйгамбарны Иерусалимге киргени, халкъда анга Вербалы ыйык кюн дейдиле. Эмда Пасхадан сора эллинчи кюн - Шыйых Троица.

Алай 1916 жылда бусагъатдача жангы жылгъы солуу кюнле жокъ эдиле. Адамланы жаланда 25 декабрьде бла 1 январьда бош этгендиле. Эмда, сёзсюз, ангылашынган сылтаула бла ата-бабаларыбызда созулган май солуулары да болмагъанды: жаз башыны бла урунуу жарык байрамын алыкъа къурамагъан эдиле, Улуу Ата журт урушка дери да кёп заман бар эди.

Юлия САЛЬНИКОВА.
«Комсомольская правда» газет.

Бирге ышарайык

Жайыкдырыучу дарман

Айшат бла Маржан кьоншуладыла. Ала кюн туушда олтуруп урчукъ ийирмеген, эшиу эшмеген хазна кюн оза болмаз. Бир бирлерини юйлеринде болумну, жашау халны сормагъанлай биледиле. Алай бир шүхлукъ жюрютедиле.

Кёп болмай Айшат кьоншусуна: «Маржан, арт кезиуде Мазан (тамата жашы) кюндюз кеф болуп, орамлада айланып кёрюнемди, ичгини кьойгъан болур?» - деп сорду.

- Хау кьойгъанды, - деди Маржан, кьууанып. - Энди биз да улмай эшикге чыгъарча болгъанбыз. Жайыкдырыучу, дейди, бир иги дарман тапханды да, эртенликде андан тарта, сау кюнню ох деп жукълап турады.

Жекбашланы тизмеси

Алихан бир элиси Жамботха андан-мындан хапар сора келгенди да, ахырында былай айтханды: «Алан, сенде жекбашла жазылган тизме бар хапар жюрюидю, кертими? Кесинги уа жазгъанмыса ары?»

-Хау, бек биринчиге сени, андан сора уа кесими.

-Да, алай къалай болады да?

-Нек болмайды да сора! Сен тюнене, ийнек алама деп, барып бугъа сатып алып келгенсе, юй бийченг дан аны сауама деп, билегини сындырып, аурууханада жатады.

БУ СЕЙИРДИ

1916 жылда не байрамланы белгилегендиле

- 6 январь** - Крещение
- 2 февраль** - Сретение
- 25 март** - Благовещение
- 3 апрель** - Исса фыйгамбарны Иерусалимге киргени
- 19 май** - Вознесение
- 6 август** - Преображение
- 15 август** - Успение Богородицы
- 8 сентябрь** - Рождество Богородицы
- 14 сентябрь** - Воздвижение Креста
- 21 ноябрь** - Введение во храм
- 25 декабрь** - Рождество Христово
- 29 май** - Шыйых Троица
- 10 апрельден 16 апрельге дери** - Пасха ыйык

Шыйыкланы эсгеру кюнле

- 23 апрель** - Георгий Победоносцини
- 30 май** - Исаакий Далматовскийни
- 29 июнь** - Пётр бла Павелни
- 22 июль** - Мирносицала бла Мария Магдалинаны
- 30 июль** - Алексий Московский митрополитни
- 29 август** - Иоанн Предтечини жойгъанларыны
- 26 сентябрь** - Иоанн Богословну
- 5 октябрь** - Москва бла битеу Русну чудотворешлерини
- 22 октябрь** - Къазан Богоматерь шыйыкны суратын хурметлеу
- 14 ноябрь** - Филипп апостолуна

Дни	Январь	Февраль	Март	Апрель	Май	Июнь
Пн	1	1	1	1	1	1
Вт	2	2	2	2	2	2
Ср	3	3	3	3	3	3
Чт	4	4	4	4	4	4
Пт	5	5	5	5	5	5
Сб	6	6	6	6	6	6
Сн	7	7	7	7	7	7
Пн	8	8	8	8	8	8
Вт	9	9	9	9	9	9
Ср	10	10	10	10	10	10
Чт	11	11	11	11	11	11
Пт	12	12	12	12	12	12
Сб	13	13	13	13	13	13
Сн	14	14	14	14	14	14
Пн	15	15	15	15	15	15
Вт	16	16	16	16	16	16
Ср	17	17	17	17	17	17
Чт	18	18	18	18	18	18
Пт	19	19	19	19	19	19
Сб	20	20	20	20	20	20
Сн	21	21	21	21	21	21
Пн	22	22	22	22	22	22
Вт	23	23	23	23	23	23
Ср	24	24	24	24	24	24
Чт	25	25	25	25	25	25
Пт	26	26	26	26	26	26
Сб	27	27	27	27	27	27
Сн	28	28	28	28	28	28
Пн	29	29	29	29	29	29
Вт	30	30	30	30	30	30
Ср	31	31	31	31	31	31

Къара бла белгиленгенле байрам кюнледиле.

Вознесение. Аны Пасха башлангъандан сора кьыркынчы кюнде белгилегендиле - 1916 жылда ол 19 май эди, кёплеге да солуу. Алай бош адамны ишге сюрмезликлерине киши

ШАРТЛА

1916 жылны орузламасында 41 байрам кёргозюлюнеди. 2016 жылда 20 кюн солубуз, аланы жартысы уа жангы жыл бла байламды.

Ыйыкълыгъа гараскан

23 январьдан 29 январьгъа дери

Кьочхар. Айны ахыры кёплеге жетишимли боллукъду. Ишигизден да кьууанырыкъсыз. Алай кьыйнырыкъ боллумла кьыксала уа, кьолларыгъызыни ийип кьыймагъыз.

Бу кезиуде коллегаларыгъыз, тенглеригиз бла арагъызын бузмозгъа кюрешигиз. Ыйыккны ахырында уа сизден шошлукъ изленирикди.

Тана. Бу кюнледе ишигизде, юйюгюзде болумла тап жанына тюрленирикдиле, алай тынчайып да кьалмагъыз. Иш жаны бла вопросла эринирге, солургъа кьыймазла, аны себепли ауаначыкъда олтуруп заманын оздурургъа онгугъуз боллукъ туююдо.

Эгизле. Айны ахырында Эгизле ангылашымсыз сылтаула бла кеслери туююш-уруш ачаргъа боллукъдула. Жууукъ-тенглеригиз бла арагъызын ахырысы бла да бузуп кьоярга суюмей эсегиз, халигизни тюрлендиргиз.

Айтылганын эсге алып, табийгъатдан берилген суюдюмлююгюгюзню хайырлансагъыз, уллу проектлени башларгъа, сёзлери баргъан адамладан болушлукъ табаргъа, ахча туююрюрге боллукъсыз.

Айрычабакъ. 24 январьдан башлап кёп жарсылуарыгъыз кетерилликдиле, ишде, юйде болумугъуз да тапанырыкъды.

Алай финанс проектлени бусагъатда тири кьолгъа алмагъыз, андан эсе чыгарыкъ эсеплени энта да бир кере тынгылы санагъыз. Андан сора да, солургъа унутмагъыз, саулуугъузгъа да кьаратыгъыз. Магъаналы ишлеригизни 28 январьгъа дери болжалгъа салыгъыз.

Аслан. Январны ахырында Асланла асыры бек эмоциялдыла, хар ууакъ затчыгъа да жанып къаладыла. Андан а - жууукъла, тенгле, коллегала, таматала бла да проблемала. Ахча жаны бла болумугъузну игилендирге онг чыгарыкъды. Бироз тёзюмлююк, иш кёллююк, сойдомлююк - сиз жангъан бийикдесиз.

Кьыз. Жетишимлеге жетер ючюн кючюгнозю - кьариуугъузну аямай кюреширге керексиз. Ишигизде халатла этмезге итинигиз эмда техникагъа сакъ болугъуз. Ыйыккны ахырында къадар сизге уллу саугъа этерча кёрюнеди. Къатыгъыздагъылагъа кьайгыра билгенигиз да эки бла кьайтыр.

Саулуугъуз осалгъа айланганын сылтаундан ишигиз апчырге боллукъду. Алай хорлатмагъыз, жууукъ заманда хар не да тюзеликди.

Базманла. Бу ыйык артыкъ женгил болур деп кьууанырча туююдо: жууукъларыгъыз, коллегаларыгъыз бла ангылашула акьылыгъызын бийлерикдиле. Жандаурулукъ иш бла кюреше эсегиз, аны эсеплери кьууандырлыкъдыла. 25 январьдан 27 январьгъа дери сабийлеригизге асламыракъ эс буругъуз, ансы ала бла арагъыз бузулуургъа кьоркьуу чыгъады.

Акьырап. 24 январьдан сора сизге жууукъларыгъызын ангылашмагъанча кёрюнюрюкдю. Алай ыйыккны ахыр кюнлеринде бу болум тап жанына бурулукъду. Январда болмагъанча жигитсиз, ол а керекли адамланы табаргъа, айтхангыгъызын этдирге себеплик этерикди.

Андан сора да, бир зат: бу кезиуде кесигизни синаргъа итиниркисиз. Алай андан алгъа иги сагыш этигиз, хар атламыгъызгъа эс бёлююз.

Мараучу. Жангы кьары сезериксиз. Бу кезиуде кесигизни къапха жыя билмегенигизни сылтаундан ахчагъызын керексизине жоярга боллукъсыз. Алай февралыны ал кюнлеринде хар затны сюзерге тошерикиди эмда этген муратларыгъызгъа жол ачарча амалла излерге. 28 январьда жореигизге тынгылагъыз. Ишигизде, юйюр жашауугъузда да тюрлениуле сакъланадыла.

Текемюйюз. Жангы танышларыгъыз бла сёлешиле жореигизге балхам боллукъдула. Ахча жаны бла уа жарсылуа сакъланандыла, аны себепли хар затны сюзюп, акьылыгъызын башыгъызга жыйып, кесигизни къаты тутугъуз. Бу кюнледе сизни алдаргъа суюгенле чыгаргъа кьоркьууду, сакълукъ керекди. Юйюгюзде проблемала да ахча жоюуну излерикидиле.

Суукъуй. Бу ыйыкъда Суукъуйла хар жаны бла да кючлююле, проблемаларына да чам халда кьарарыкъдыла. Жашауугъузну иги жанына бурургъа битеу онгла ачылыпдыла. Эгечлеригиз, кьарындашларыгъыз бла эрттегили даулашларыгъыз жангъан кьозгъларыгъа боллукъдула. Экзаменле берирге эм илму жаны бла оумларыгъызын ачыкъларгъа тап заман туююдо.

Чабакъла. Ыйыккны ахырында бу зодиакъ белгини келечилери аламан халда туююдоле. Алай кёлюгнозю аман этип, кесаматха да эс буруп, жунчуп къалмагъыз. Ахчагъызын да тап жоюугъуз: керексиз кьоратыула чыгаргъа кьоркьуу барды.

Эрттегили жарсылуарыгъыз жангъан кеслерин билдирликдиле. Жулдузла сизден бу кезиуде саулуугъузгъа сакълукъны излейдиле.

Аскер

Командованиядан -
ыспас кыагыт

Оракъланы Аллахберди аскерге былтыр июнда чакырылган эди. Ары дери Кыабарты-Малкыар аграрный кырал университетни бошاپ, инженер усталык да алганды. Ма ол, дагыда аны вузну жамауат ишине кыатышканы, спорт бла кюрешгени да армияда бек жарагандыла.

Аллахберди Кенделенде уллу ююрде ёгенди. Ол беш эгечни жангыз кыарындашды. Алай болса да, эрке бир заманда да болмаганды. Не ауур жумушдан да арха турмаганды. Атасына, анасына хурметти не заманда да уллу эди.

Ала аны аскерге ашырганда айтхан насыят сёзлерин да унутмаганды, алагыа бла этген антаны кертичиди. Апасы - эки урушну да ветераны Оракъланы Хачукуна жашы Хамит - анга не заманда да юлгю болганлай турганды.

Кеп болмай а Оракъланы Алийге бла Зухурагыа жашлары кыулук этген Запад аскер округну 288-чи артиллерия бригадасындан ыспас кыагыт келгенди. Анда былай жазылды: «Командование сизге жашыгыз Оракъланы Аллахбердини ариу кылыккылы, тюз ниетли ёсдюргенигиз ючюн жюрек ыразылыгыын билдиреди. Ол билимми, низамлы да солдатты, аскер сауутха бла техникагыа бек уста болганды.

Аскер бёлюмню бла бригаданы жамауат ишине да тири кыатышды. Кыулук борчун бет жарыккы тамамлаганы, не кыйын заданиядан да арха турмаганы ючюн командирле анга уллу махтау бердиле. Биргесине кыулук этгенлени араларында да аны намысы жорюйдю.

Жашыгыз мындан ары да аскер борчну толтурууда башхалагыа юлгю болганлай келлиги-

не, артиллерист аскерчилерини төрелерине кертичелей кыалгыгына бир ишеклигим жюкду. Уллу хурмет бла, 288-чи артиллерия бригаданы командирини полковник Г.Шуваев».

Аллахбердини атасы Алий, анасы Зухура, суйген эгечлери, башха жуууклары бла ахулары аны аскерден жаз башында кыайтырын ашыгып саклап турадыла. Сау келсин. Алай жаш бла кыура ала угай, биз да ёттемленебиз.

ТЕКУЛАНЫ Хауа.

Алгышпау

Кыуанабыз, ёттемленебиз!

Аталаны Жамалны жашы Ахмедни анга юстицияны полковниги деген чын берилгени бла жюрегибизден кызыу алгышлыбыз! Кыуанабыз, ёттемленебиз. Мындан ары да андан да бийик жетишимлеге бла хорламлагыа жет! Ишинген дайым да кыуанганлай тур, кийик саулукула, насыпты да бол!

Жуууклары, ишчи нёгерлери, шуёхлары.

Ыразылык

Гудучула кыачып
кыутулалмагандыла

КыМР-де Ич ишле министрствогыа «Россейи почтасыны» республикада управлениясындан ыспас кыагыт келгенди, деп билдиргендиде бизге ведомстводан. Анда предприятияны оючулары полициячылагыа аланы ишчилерине чабыулук этген аманлыккычыла ны терк окуна тутханлары ючюн ыразылыклары айтхандыла.

Быйыл 15 январьда 12 сагыатда Нальчикде Клара Цеткин атлы орамда эки жаш адам бетлерине медицина кыапла кийип, 76-жыллык пенсиячыны ююне киргендиде. Ол кезиуде уа анга ахчасын келтирип тура эдиле. Аманлыккычыла почталыонну керох бла кыоркытуп, андан

97 минг сомну сыйыргандыла

Ала алайдан «Лада-Приора» машинагыа олтуруп кыачхандыла. Оперативизлеу ишлени кезиуде КыМР-де МВД-ны уголовный розыскыны кыулуккычылары гудучулары тутхандыла. Ала алгын да иши сюдлюк болган 27-жыллык эмда аны 20-жыллык эки нёгер болгандыла.

Быллай кыаугыла халккыны почта излемлерин толтуругыа чырмарыккы туюдлюе. Биз ишибизни заманында тындыргыа борчлубуз», - деп жазылады полициячылагыа келген письмоды.

Бизни корр.

СЕЙИР ШАРТЛА

Тарыхда деменгиле налмас таш

1905 жылда 26 январьда Юг Африкада «Premier Mine» рудникде адам улуну тарыхында болмагынча аллай деменгиле налмас таш табылганды. Аны ауурлугу 3106 карат, неда башхача айтханда, 621,2 грамм тартханды.

Рудникни жумушларына кыараганладан бири - Фредерик Уэлс - ол кюн ингриде магдандан чыгарган жерни кыабыргысында абери жылтырагын эслейди. Кыармашып, ишчиле бла бирге алайгыа тошерге (9 метр төреникке) кюрешеди.

Кеп кюч салган эсем да, аланы кыйынлары айтмазча, тергемезча аллай багыа бла кыайтырылганды. Кыабыргыдан чыгарылган жылтырауук зат бир да болмагынча уллу налмас болуп тышгенди: жарым килограммдан эсе ауур, кеси да адамны кыол аязы чаклы бир.

Специалистлени оюмларына кёре, таш бютюнда деменгиле

лини кесеги эди. Алай ол а не изленген эсе да, табылмаганды. Бу налмасха уа рудникни иеси Томас Куллинанны атына кёре «Куллинан» дегендиде. Жер туюнде табыла турган багыалы ташланы ичлеринде сыныккылары, башха ташланы, темирлени кесеклери да болуучудула. Алай «Куллинан» бир да болмагынча аллай таза болуп тышеди.

Аны багыасы асыры бийикден, иги кесек заманы сатып алыргыа бир адамны да кыолундан келмегенди. Бу тамашалыкыга кеси кёзлери бла кыарайма дегенлеге иеси аны Йоханнесбург шахарда банкда кермючге салып да турганды. Багыалы ташны битеу халк ахча юлюш (биршер шиллинг) этип сатып алыргыа керекди, деген оюмла да болгандыла.

Алай ахырында ишге политикле кыатышхандыла. Трансвааль республиканы законла чыгарыуу ассамблеясы налмасны, иесинден сатып алып, Англо-бурск урушну шалгынаны жоралап, мамыркыны кючлендириу умут бла Англияны патчахы - Эдуард VII берирге дейдиле.

Алай бла 1907 жылда сатыу-алыу келишим этиледиде. Аны 150 минг фунт-стерлингте алып, патчахны тууган кюнюне 9 ноябрьде саугалайдыла.

Шёндюгю специалистле ол алыучулары кыолларына бек учуз багыасы бла тышгенди дейдиле. Ол жыллада окуна анга эм азы 8 миллион фунт-стерлинг төлерге керек эдиле. Аны шёндюгю багыалагыа кёчюрге уа, налмасны багыасы 94 тонна алтын бла тенг болады!

1908 жылда уа аны юлюшлеге бёлюп, накыут ташла этерге келишедиле. Амстердам шахаргыа белгиле Асскор ювелирлеге жибередиле. Тёрт жылы ичинде аны кесеклеп, жарашдырып, 105 накыут таш этедиле. Бу ишни ахырында налмасны ючден бири кылады.

Уллу накыутланы бары да Англияны патчах белгилерин жасайдыла. Эм уллуку уа - «Куллинан-1» Эдуард VII скипетрини баш жанында жерин табады.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлаганды.

Учредитель: Кыабарты-Малкыар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЕГИЯ:

ЖАНГОРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редактору орунбасары)
ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редактору орунбасары)
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь)
ТИКАЛАНЫ Фатима (жамауат-политика бёлюмню таматасы)

ТЕЛЕФОНЛА:

Редактору приёмный - 42-63-01. Баш редактору орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркиндиклерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкыар регион инспекцияда 1994 жылда 14-чю июнда регистрация этилгенди.

Регистрация номер —Н—0066. Индекс - 51532

Газетни басмагыа КыМР-ни Басма эмда асламлы коммуникацияла жаны бла кырал комитетини компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Тетраграф» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Нальчик шахар, Ленин атлы проспект, 33

Номерге графикте кёре 19.00 сагыатда кыол салынады. 20.00 сагыатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРНИ
ЧЫГАРГАНЛА:

Байсыланы Марзият - дежурный редактор;
Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретары орунбасары;
Зезаланы Лида - (1, 2, 3, 5-чи бетле),
Бийчеккуланы Жаннета - (4, 6, 7, 8-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 2050 экз. Заказ №73
Багыасы 10 сомду

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru